

WĘGIERSKI-POLSKO

INSTYTUT WOLNOŚCI

„Oba zuchy, oba żwawi
Niech im Pan Bóg błogosławi.”

**CZY GRUPA WYSZEHRADZKA JEST ZDOLNA DO
FUNKCJONOWANIA NIEZALEŻNIE OD ZMIENIAJĄCYCH SIĘ
RELACJI POLITYCZNYCH MIĘDZY RZĄDAMI PAŃSTW
CZŁONKOWSKICH?**

Podsumowanie

Szczyt premierów państw Grupy Wyszehradzkiej w Budapeszcie 23 czerwca 2026 r. kończący węgierską prezydencję V4 w latach 2025–2026, ponownie stawia pytanie, czy Współpraca Wyszehradzka opiera się na fundamentach wykraczających poza bieżące relacje polityczne pomiędzy uczestniczącymi państwami.

Grupa Wyszehradzka nie jest blokiem politycznym o stałej intensywności współpracy, lecz elastyczną platformą koordynacyjną o zmiennej dynamice. Choć jej funkcjonowanie zależy od cykli politycznych kształtujących rządy państw członkowskich oraz od stanu relacji dwustronnych, jej trwałość i zdolność do działania wspierają jednocześnie czynniki strukturalne niezależne od bieżącej polityki.

Do czynników tych należą: geograficzna zwartość regionu, wzajemne powiązania gospodarcze, rosnący wolumen handlu między państwami członkowskimi, wspólne doświadczenia historyczne wynikające z położenia na wschodnim pograniczu cywilizacji zachodniej, system kontaktów kulturalnych i naukowych zinstytucjonalizowany również za pośrednictwem Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego, a także fakt, że państwa regionu w podobny sposób odczuwają skutki rywalizacji mocarstw, co okresowo tworzy konieczność współpracy, między innymi w dziedzinie obronności i rolnictwa.

Słabość wynikająca z luźnego stopnia instytucjonalizacji V4 jest zarazem jej siłą: sprawia ona, że współpraca w niektórych okresach może być mniej intensywna, ale jednocześnie zapobiega temu, by konflikty polityczne doprowadziły do rozpadu formatu. Grupa Wyszehradzka może być zatem właściwie interpretowana tylko wtedy, gdy nie oczekuje się od niej trwałej jedności politycznej, lecz analizuje się, w jakich obszarach jest zdolna do aktywnego działania niezależnie od aktualnego stanu relacji politycznych między państwami członkowskimi.

Wprowadzenie

W ostatnich latach Współpraca Wyszehradzka przeżywała jeden z najpoważniejszych kryzysów politycznych w swojej historii. Rosyjska agresja przeciwko Ukrainie, rozpoczęta w lutym 2022 r., wywołała odmienne reakcje rządów czterech państw członkowskich, powodując trwałe napięcia polityczne zwłaszcza w relacjach węgiersko-polskich, stanowiących dotychczas spoiwo V4. Regularnie pojawiały się interpretacje mówiące o głębokim kryzysie Grupy Wyszehradzkiej, a nawet prognozujące jej koniec lub przynajmniej utratę znaczenia.¹

Współpraca nie została jednak przerwana. Choć spotkanie premierów, będące kluczowym elementem międzyrządowego funkcjonowania formatu, w 2024 r. miało już głównie charakter proceduralny, a w 2025 r. nie odbyło się w ogóle, rodzi się pytanie, jakie głębsze czynniki strukturalne podtrzymują funkcjonowanie V4 również w okresach konfliktów politycznych. Czy można oczekiwać, że uwarunkowania te pozwolą Grupie Wyszehradzkiej utrzymać się w długiej perspektywie, czy też – w przypadku braku trwałej harmonii politycznej – format ten będzie stopniowo tracił na znaczeniu? Kiedy właściwie można uznać V4 za format funkcjonujący skutecznie i jakie realistyczne oczekiwania można wobec niego formułować?

1. Struktura funkcjonowania Współpracy Wyszehradzkiej

Inicjator Współpracy Wyszehradzkiej, pierwszy demokratycznie wybrany premier Węgier po zmianie ustroju, József Antall, już na samym początku świadomie dążył do stworzenia takich fundamentów, na których w przyszłości można było budować elastyczne ramy współpracy. Podpisana 15 lutego 1991 r. przez niego, prezydenta Polski Lecha Wałęsę oraz prezydenta Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej Václava Havla Deklaracja Wyszehradzka stawiała w centrum koordynację działań oraz uwzględnianie specyfiki narodowej:

¹ Zob. np.: Robert Beck, „The Visegrád Four: From Troubled to Broken”, *Foreign Policy Research Institute*, 3 kwietnia 2024 r., dostęp: 16 czerwca 2026 r., <https://www.fpri.org/article/2024/04/visegrad-four-from-troubled-to-broken/>

„Koordynacja wysiłków – przy uwzględnieniu specyfiki narodowej – zwiększa szanse osiągnięcia zamierzonych celów i sprzyja ich realizacji.”²

Już na samym początku określono zatem, że V4 ma być przede wszystkim platformą koordynacyjną. Podkreślenie znaczenia uwzględniania specyfiki narodowej zapowiadało również, że potrzeba współpracy nie może przeważać nad interesami narodowymi formułowanymi przez poszczególne państwa. Twórcy V4 również w późniejszym okresie świadomie pozostali przy luźno zinstytucjonalizowanej formule, która z jednej strony umożliwia w dowolnym momencie intensyfikację współpracy, z drugiej zaś nie narzuca obowiązkowych ram, które mogłyby zostać rozerwane przez ewentualne konflikty polityczne.

Stanowi to podstawę swoistej „doktryny V4”, wyrażanej w często przywoływanej podczas niemal każdego wydarzenia wyszehradzkiego formule, która może sprawiać wrażenie banału, lecz pozostaje kluczowym założeniem funkcjonowania Grupy: istotą V4 jest poszukiwanie przez cztery państwa tych kwestii, które je łączą, a nie tych, które je dzielą.

Prezydencja rotacyjna, Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki i ministerstwa spraw zagranicznych

W ramach współpracy wykształciły się dwa filary o charakterze instytucjonalnym bądź quasi-instytucjonalnym. Instytucją w ścisłym znaczeniu jest Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki (IVF) z siedzibą w Bratysławie, natomiast charakter instytucjonalny posiada również corocznie zmieniająca się prezydencja rotacyjna. W funkcjonowaniu obu kluczową rolę odgrywają ministerstwa spraw zagranicznych czterech państw, dzięki czemu funkcjonowanie V4 jest włączone w struktury administracji publicznej poszczególnych krajów za pośrednictwem ich ministerstw zagranicznych.

² Visegrad Group, „Visegrad Declaration 1991: Declaration on Cooperation between the Czech and Slovak Federal Republic, the Republic of Poland and the Republic of Hungary in Striving for European Integration”, 15 lutego 1991 r., dostęp: 28 maja 2026 r., <https://www.visegradgroup.eu/home/documents/visegrad-declarations/visegrad-declaration-110412-2>

IVF wspiera przede wszystkim projekty kulturalne, naukowe i społeczne, a jego działalność jest w większym stopniu niezależna od bieżących rządów, głównie dlatego, że dysponuje własnym zapleczem instytucjonalnym oraz zarządem. Z kolei rotacyjna prezydencja odpowiedzialna za koordynację współpracy V4 ma znacznie bardziej polityczny charakter.

„Funkcjonowanie Grupy Wyszehradzkiej opiera się wyłącznie na regularnych spotkaniach przedstawicieli państw członkowskich na wszystkich szczeblach (premierów, prezydentów, ministrów, ekspertów itd.). Oficjalny szczyt premierów odbywa się raz w roku. Pomiędzy tymi oficjalnymi szczytami jedno z państw V4 sprawuje rotacyjną prezydencję w Grupie.”³

Aktywność prezydencji w znacznym stopniu zależy od politycznych podobieństw i różnic między rządami czterech państw. W okresach, gdy między rządami panowała ogólna zgodność polityczna, w trakcie jednego rocznego cyklu prezydencji dochodziło nawet do kilku szczytów premierów, spotkań w formule V4+ oraz konsultacji na szczeblu ministerialnym. (Przykładowo podczas czeskiej prezydencji w latach 2015–2016 w Pradze odbyły się aż trzy szczyty premierów). Gdy takiej zgodności brakowało, aktywność wyraźnie malała. Jednak nawet w latach następujących po rosyjskiej agresji przeciwko Ukrainie rozpoczętej w lutym 2022 r., która wystawiła spójność V4 na najcięższą próbę w jej historii, spotkania premierów nie zostały całkowicie zawieszone.

Przygotowania do szczytu premierów w Pradze w lutym 2024 r. oraz jego przebieg pokazały, że po niemal ćwierćwieczu funkcjonowania rotacyjna prezydencja zaczęła nabierać częściowo niezależnych od polityki cech proceduralnych. Relacje między czterema ówczesnymi rządami, a zwłaszcza między premierem Węgier Viktorom Orbánem a premierem Polski Donaldem Tuskiem, były obciążone poważnymi napięciami. Przed szczytem na Tuska wywierano znaczną presję polityczną, aby podszedł do spotkania z możliwie największym dystansem, a sam polski

³ Visegrad Group, „Presidency Programs”, dostęp: 28 maja 2026 r.,
<https://www.visegradgroup.eu/home/documents/presidency-programs/presidency-programs>

premier ostatecznie zakwestionował sens całej Grupy Wyszehradzkiej: „Po powrocie z Pragi powiem, czy Grupa Wyszehradzka ma jeszcze sens.”⁴

Ostatecznie Tusk udzielił pozytywnej odpowiedzi na postawione przez siebie pytanie: cztery miesiące później Polska przejęła prezydencję pod hasłem „Back to Basics”.⁵ W tym przypadku znaczenie spotkania praskiego nie wynikało z konkretnych rezultatów politycznych, lecz z samego podtrzymania ciągłości współpracy. Szczyt stał się przede wszystkim symbolicznym i proceduralnym aktem potwierdzającym, że współpraca wyszehradzka nie przestaje funkcjonować nawet w okresach konfliktów politycznych.

Jednocześnie Tusk nie zorganizował szczytu premierów podczas polskiej prezydencji rozpoczętej latem 2025 r., a jego następca w roli rotacyjnego przewodniczącego, premier Węgier Viktor Orbán, postąpił podobnie. Obaj doświadczeni politycy otwarcie wiązali V4 z bieżącą polityką. Orbán wielokrotnie przedstawiał Donalda Tuska jako polityka, który nie reprezentuje V4. „Polska już w połowie wróciła do V4” – powtarzał kilkakrotnie, komentując zwycięstwo jednego z głównych rywali politycznych Tuska, prawicowego Karola Nawrockiego, w wyborach prezydenckich w 2025 r. W przeciwieństwie do Tuska, Nawrockiego przedstawiał jako reprezentanta V4. Z drugiej strony Tusk wielokrotnie kierował pod adresem swojego węgierskiego odpowiednika obraźliwe uwagi, dopóki Orbán pozostawał u władzy.⁶ Po wyborczej porażce Fideszu–KDNP w kwietniu 2026 r. Tusk zasadniczo zmienił jednak swoje dotychczasowe stanowisko wobec V4. Podczas spotkania w Warszawie z nowym premierem Węgier Péterem Magyarem mówił już wyłącznie pozytywnie o swoim udziale w budapeszteńskim szczycie V4.⁷

⁴ TVN24, „Donald Tusk: wróć z Pragi i powiem, czy Grupa Wyszehradzka ma jeszcze sens”, 26 lutego 2024 r., dostęp: 28 maja 2026 r., <https://tvn24.pl/polska/grupa-wyszehradzka-donald-tusk-wroce-z-pragi-i-powiem-czy-v4-ma-jeszcze-sens-st7792041>

⁵ Visegrad Group, „V4: Back to Basics—Polish Presidency in the Visegrad Group 2024–2025”, 1 lipca 2024 r., dostęp: 28 maja 2026 r., <https://www.visegradgroup.eu/home/documents/v4-back-to-basicspolish>

⁶ Na przykład: „Nawet Orbán – o którym nie mogę powiedzieć nic dobrego, mój dawny przyjaciel – zrozumiał, że nie ma sensu płacić za Niemców, Francuzów, Belgów, Holendrów i Szwedów”. Tłumaczenie własne. Donald Tusk, „Spotkanie otwarte w Sopocie”, *Donald Tusk – kanał oficjalny* (film YouTube) dostęp: 16 czerwca 2026 r., <https://www.youtube.com/watch?v=pHZ9hxl6u6A>

⁷ Polska Agencja Prasowa, „Premierzy Polski i Węgier w Warszawie o współpracy w ramach Grupy Wyszehradzkiej, energetyce i Ukrainie”, dostęp: 28 maja 2026 r., <https://www.pap.pl/aktualnosci/premier-zwyciestwo-petera-magyara-na-wegrzech-znak-dla-wielu-ze-rzady-prawa-nie-sa>

Można przypuszczać, że zarówno na polską prezydencję w latach 2024–2025, jak i następującą po niej prezydencję węgierską wpływ miały intensywne kampanie wyborcze prowadzone w obu krajach. To właśnie z tego powodu Tusk w latach 2024–2025, a następnie Orbán w latach 2025–2026, niechętnie odnosili się do spotkań z sojusznikami swoich politycznych rywali z państw sąsiednich.

O żywotności Współpracy Wyszehradzkiej świadczy fakt, że oba jej filary – rotacyjna prezydencja oraz Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki – funkcjonują nieprzerwanie od momentu ich powstania. Jednocześnie doświadczenia lat 2022–2026 w relacjach międzyrządowych Polski i Węgier, a także konflikt Orbán–Tusk, który przyczynił się do braku szczytów premierów, pokazują, że rotacyjna prezydencja nadal pozostaje niestabilna i podatna na wpływ bieżącej polityki wewnętrznej poszczególnych państw. Dotyczy to szczególnie sytuacji, gdy relacje zagraniczne rządu sprawującego prezydencję są komplikowane przez napięcia bilateralne z innym państwem członkowskim V4.

2. Kryteria funkcjonalności: dobrobyt i jakość życia, bezpieczeństwo oraz skuteczność polityczna

Jako punkt wyjścia proponujemy przyjęcie założenia, że międzyrządowa platforma współpracy może zostać uznana za funkcjonalną wówczas, gdy przewidywane korzyści ze wspólnego działania są dla uczestniczących w niej państw większe niż korzyści wynikające z działania samodzielnego. W przypadku Współpracy Wyszehradzkiej można to rozpatrywać przede wszystkim w trzech obszarach:

1. wzrost dobrobytu i jakości życia obywateli wynikający ze współpracy, przede wszystkim w wymiarze gospodarczym i kulturowym;
2. radzenie sobie z wyzwaniami w zakresie bezpieczeństwa;
3. wzmacnianie współpracy politycznej dzięki większej sile wspólnego działania.

(Ponadto format współpracy można uznać nie tylko za funkcjonalny, lecz również za skuteczny, jeśli zapewnia uczestniczącym państwom nie tylko wartość dodaną w porównaniu z

działaniem samodzielnym, ale także większe korzyści niż inne regionalne ramy współpracy. Niniejsza praca koncentruje się jednak na kwestii funkcjonalności.)

Najważniejsze pytanie brzmi zatem, czy korzyści wynikające ze współpracy gospodarczej, kulturalnej i bezpieczeństwa utrzymują się również wtedy, gdy współpraca polityczna pomiędzy siłami rządzącymi czterech państw ulega osłabieniu.

Na wzrost dobrobytu i jakości życia obywateli wpływają nie tylko wskaźniki gospodarcze. Rozwój handlu zagranicznego, wzrost inwestycji, tworzenie miejsc pracy czy rozwój infrastruktury oddziałują bezpośrednio na poziom dobrobytu. Jakość życia jest kategorią jeszcze szerszą: obejmuje możliwości kulturalne, wzrost regionalnej pewności siebie, umocnienie historycznej i cywilizacyjnej tożsamości, a także świadomość obywateli, że ich państwo nie działa „w samotności”, lecz jako część szerszej przestrzeni Europy Środkowej.

Wymiar bezpieczeństwa ma charakter bardziej bezpośredni. Jeśli format współpracy międzyrządowej przyczynia się do wzmacniania interesów państw członkowskich w zakresie obronności, bezpieczeństwa militarnego, energetycznego, żywnościowego czy ochrony granic, można mówić o rzeczywistej funkcjonalności. W przypadku V4 jest to szczególnie istotne, ponieważ region ten stanowi jednocześnie przestrzeń bezpieczeństwa tworzona przez państwa członkowskie NATO, należąca do wschodnich obrzeży Unii Europejskiej, oraz strefę geograficzną znajdującą się w epicentrum geopolitycznych ruchów tektonicznych mocarstw.

Współpraca polityczna, jako trzeci wymiar, może częściowo służyć realizacji dwóch poprzednich celów. Wspólne działania mogą zwiększać pole manewru państw członkowskich na forach europejskich i międzynarodowych, wzmacniać ich pozycję negocjacyjną oraz umożliwiać skuteczniejsze promowanie niektórych celów polityki zagranicznej i wewnętrznej uznawanych przez rządzących za istotne.

V4 nie należy porównywać ani do modelu głębokiej integracji, ani do zwykłego „klubu dyplomatycznego”. Należy analizować ją jako odrębną kategorię *sui generis*: elastyczną, zmienną pod względem intensywności i słabo zinstytucjonalizowaną środkowoeuropejską platformę koordynacyjną czterech państw.

3. Wzajemny handel zagraniczny i inwestycje kapitałowe państw V4

Handel zagraniczny

Jednym z najbardziej wymiernych wymiarów funkcjonalności Współpracy Wyszehradzkiej jest rozwój relacji gospodarczych. Punktem wyjścia jest założenie, że znaczenie handlu zagranicznego w gospodarce światowej długoterminowo rośnie: udział światowego eksportu w globalnym PKB wzrósł z około 13 procent na początku lat sześćdziesiątych do niemal 30 procent obecnie.⁸ Wszystkie państwa Grupy Wyszehradzkiej posiadają gospodarki zorientowane na eksport i głęboko zakorzenione w europejskich łańcuchach przemysłowych i usługowych.

Handel z państwami sąsiednimi lub położonymi w bliskiej odległości posiada naturalne przewagi: krótsze dystanse transportowe, potencjalnie niższe koszty logistyczne oraz możliwość częstszego budowania relacji biznesowych w oparciu o bezpośrednie kontakty. W przypadku V4 dodatkowym czynnikiem wzmacniającym te tendencje jest unia celna i jednolity rynek Unii Europejskiej, które eliminują cła w handlu między państwami członkowskimi i ograniczają administracyjne bariery regionalnej wymiany handlowej.

Choć transport morski jest wielokrotnie tańszy od transportu lądowego, pandemia COVID-19, a następnie zakłócenia wokół Kanału Sueskiego i Cieśniny Ormuz w ostatnich latach pokazały, że kluczowe punkty globalnego systemu transportowego pozostają podatne na zakłócenia. W takich warunkach rośnie znaczenie zwartych, lądowych łańcuchów dostaw, zdolnych do obsługi całych regionów.

Szczególnie istotne jest zatem to, że handel wewnątrz V4 nie tylko wzrastał nominalnie, lecz w wielu relacjach zwiększał się również jego udział w całkowitym eksporcie i imporcie. Dobrym przykładem jest rozwój relacji handlowych między Węgrami a Polską. Mimo pogorszenia stosunków politycznych między oboma rządami po 2022 r., Polska systematycznie awansowała w rankingu partnerów handlowych Węgier i obecnie zajmuje trzecie miejsce zarówno pod względem eksportu, jak i importu, podczas gdy jeszcze kilka lat wcześniej nie

⁸ World Bank, „Exports of Goods and Services (% of GDP)”, baza danych *World Development Indicators*, dostęp: 16 czerwca 2026 r., <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS>

znajdowała się nawet w pierwszej piątce.⁹ Można z tego wyciągnąć wniosek, że po osiągnięciu określonego poziomu głębokości relacje gospodarcze stają się częściowo niezależne od bieżących stosunków politycznych między rządami.

Izby gospodarcze

Jakościowym wskaźnikiem konwergencji uczestników rynku państw V4 jest fakt, że w ciągu ostatnich dekad we wszystkich relacjach bilateralnych powstały dwustronne izby gospodarcze (z wyjątkiem relacji czesko-słowackiej, najbardziej zakorzenionej historycznie, językowo i interpersonalnie, która ze względu na rozbudowaną i organiczną sieć powiązań nie wymagała takiej instytucji). Ostatnia z nich – Polsko-Węgierska Izba Gospodarcza – została utworzona w 2020 r.

Spośród pięciu izb jedynie Węgiersko-Słowacka Izba Handlowo-Przemysłowa pozostaje nieaktywna. Pozostałe organizacje prowadzą regularną działalność, organizują wydarzenia i duże konferencje oraz aktywnie angażują swoich członków, oczekując od nich rzeczywistego uczestnictwa. Nie są to zatem formalne platformy biznesowe, lecz instytucje odpowiadające na realne potrzeby przedsiębiorców.¹⁰

Dla handlu między państwami V4 kluczowe znaczenie ma ukończenie polsko-słowacko-węgierskiego odcinka systemu tras Via Carpathia, łączącego region bałtycki z Morzem Czarnym. Projekt ten wzmacniałby połączenia północ-południe, które historycznie rozwijały się w Europie Środkowej znacznie słabiej niż relacje wschód-zachód. Powolny postęp prac na odcinku słowackim, niezależny od deklarowanych intencji politycznych kolejnych rządów, pokazuje jednak, że nawet w kwestiach o kluczowym znaczeniu regionalnym sam sprzyjający klimat polityczny nie przesądza jeszcze o powodzeniu dużych inwestycji infrastrukturalnych.

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne

⁹ Trading Economics, „Hungary Imports by Country”, baza danych *United Nations COMTRADE*, dostęp: 28 maja 2026 r., <https://tradingeconomics.com/hungary/imports-by-country>

¹⁰ Polska-Węgierska Izba Gospodarcza odbyła doroczne Walne Zgromadzenie 10 czerwca 2026 r., w czasie przygotowywania niniejszego opracowania. Polsko-Węgierska Izba Gospodarcza, „General Assembly Meeting / Walne Zgromadzenie / Taggyűlés 2026”, dostęp: 16 czerwca 2026 r., <https://plhucc.glueup.com/event/general-assembly-meeting-walne-zgromadzenie-taggy%C5%B1%C3%A9s-2026-178822>

Obok wzrostu wolumenu handlu zagranicznego, wzrost wzajemnych bezpośrednich inwestycji zagranicznych może również przyczyniać się do rozwoju gospodarczego i tworzenia miejsc pracy. Doświadczenia empiryczne wskazują, że przepływy kapitału w obrębie V4 wydają się bardziej wrażliwe na relacje polityczne niż handel zagraniczny, choć potwierdzenie tej tezy wymaga dalszych badań.

W trakcie rozmów przeprowadzonych na potrzeby niniejszego opracowania wielokrotnie pojawiał się pogląd, że przy podejmowaniu decyzji inwestycyjnych przedsiębiorstwa i podmioty finansowe biorą pod uwagę nie tylko wskaźniki gospodarcze, ale również postrzeganie strategicznego kierunku politycznego danego państwa oraz jego międzynarodowego wizerunku.

W rozmowie z przedstawicielem środowisk biznesowych utrzymującym kontakty z dużymi polskimi przedsiębiorcami pojawiła się na przykład informacja, że część potencjalnych inwestorów uzależniała decyzję o wejściu na rynek węgierski od wyniku wyborów parlamentarnych na Węgrzech w 2026 r. Zapowiedziane bezpośrednio po wyborach plany wejścia polskiego banku PKO na rynek węgierski również sugerują istnienie związku między wydarzeniami politycznymi a przepływami kapitału.¹¹

Dualizm handlu zagranicznego i przepływów kapitałowych stanowi pars pro toto dla funkcjonowania całej Grupy Wyszehradzkiej: uwarunkowania strukturalne podtrzymują racjonalność współpracy, jednak jej intensywność oraz poziom zaufania gospodarczego pozostają powiązane z czynnikami politycznymi.

4. Wspólne doświadczenie historyczne, zakorzenienie cywilizacyjne, duma regionalna i współpraca kulturalna

Pojawia się pytanie, czy format międzyrządowy może w ogóle wywierać jakikolwiek wpływ na jakość życia obywateli, przede wszystkim w tych wymiarach jakości życia, które nie są związane

¹¹ Oláh Zsanett, „Magyarországban tervez fióktelepet nyitni a legnagyobb lengyel bank”, *Index*, 14 kwietnia 2026 r., dostęp: 28 maja 2026 r., <https://index.hu/gazdasag/2026/04/14/pko-bank-polski-lengyelorszag-varso-magyarorszag-terjeszkedes/>

z dobrami materialnymi, takich jak duma narodowa, społeczne ramy zapewniające europejski styl życia czy możliwości kulturalne.

Jednym z najważniejszych wspólnych doświadczeń historycznych najnowszej przeszłości czterech państw Współpracy Wyszehradzkiej jest doświadczenie wyzwolenia się ze strefy wpływów sowieckich, a następnie formalnego powrotu do cywilizacji zachodniej poprzez członkostwo w NATO i Unii Europejskiej. W każdym z tych państw istnieją kluczowe wydarzenia tożsamościotwórcze związane z oporem wobec poprzedniego systemu: na Węgrzech rewolucja 1956 r., w Czechach i na Słowacji opór wobec interwencji wojskowej 1968 r., a w Polsce pamięć o ruchu Solidarności stanowią część wspólnego doświadczenia historycznego sprzeciwu wobec dominacji sowieckiej. Duma narodowa odczuwana wobec uczestników walki o odzyskanie i utrzymanie suwerenności narodowej może łatwo rozszerzać się w dumę regionalną, środkowoeuropejską i wyszehradzką. Wzmacnia to również fakt, że w żadnym innym regionie Europy Środkowej transformacja ustrojowa nie dokonała się w takiej bliskości czasowej i przy tak podobnej trajektorii rozwoju, nadając po czasie historyczne potwierdzenie celom reprezentowanym przez rewolucję 1956 r., reformy 1968 r. oraz ruch Solidarności, przy ich wcześniejszym moralnym uzasadnieniu.

Co więcej, wspólnoty narodowe czterech państw uczestniczyły także we wzajemnych aktach oporu: polskie transporty krwi dla węgierskich powstańców w 1956 r., protesty w Budapeszcie przeciwko okupacji Czechosłowacji w 1968 r. czy węgierska, czeska i słowacka uwaga poświęcona polskiej Solidarności wzmacniają pamięć regionalną. V4 jest zatem nie tylko formą współpracy międzyrządowej, lecz również pojęciem służącym społecznemu uświadamianiu, że państwa regionu można interpretować nie jako odrębnych, peryferyjnych aktorów, lecz jako historycznie powiązaną wspólnotę środkowoeuropejską, należącą do Zachodu, ale posiadającą własne doświadczenia. Temu uświadamianiu służy Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki.

Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki

Zadaniem Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego (IVF), jedynej rzeczywistej instytucji Współpracy Wyszehradzkiej, z siedzibą w Bratysławie, jest wspieranie współpracy

kulturalnej, naukowej i edukacyjnej, kontaktów między młodzieżą, współpracy transgranicznej oraz turystyki.¹²

Kolejność celów wskazuje również, że założyciele najbardziej wierzyli w powodzenie współpracy kulturalnej i społecznej. W pierwszych dwóch dekadach funkcjonowania IVF rozdysponowano niemal 100 milionów euro na około 6000 projektów, 2000 stypendiów oraz 500 stypendiów artystycznych. Odsetek zwycięskich wniosków w 2020 r. wynosił mniej niż 30 procent, co wskazuje, że popyt, a także artystyczna, twórcza, naukowa i obywatelska motywacja w ramach V4 wciąż nie zostały w pełni wykorzystane.¹³

Podobne doświadczenie można zaobserwować w przypadku konkursów Fundacji im. Wacława Felczaka, działającej na rzecz przyjaźni polsko-węgierskiej, ukierunkowanych na tworzenie istotnych produktów kulturalnych, gdzie na przykład odsetek zwycięskich projektów wydawniczych dotyczących książek i płyt w niektórych latach stanowił jedynie ułamek liczby zgłaszanych potrzeb. Przykład ten również pokazuje, że zapotrzebowanie na kontakty kulturalne w regionie nie wynika wyłącznie z intencji politycznych, lecz opiera się na realnym popycie instytucjonalnym i społecznym oraz na podstawie intelektualnej.¹⁴

Funkcjonalność współpracy kulturalnej V4 potwierdzają także ciągłość działania IVF oraz rosnący budżet Funduszu. Choć formalnie możliwe byłoby wystąpienie z Funduszu Wyszehradzkiego,¹⁵ a założyciele przewidzieli również możliwość jego rozwiązania, nawet w okresie konfliktów politycznych ostatnich lat nie pojawiła się poważna propozycja zakończenia jego działalności. Na tej podstawie można zauważyć, że miękkiej, „soft” wymiar V4 wydaje się być stabilniejszy niż poziom szczytu politycznego.

¹² International Visegrad Fund, *Agreement Concerning the Establishment of the International Visegrad Fund*, art. 1–2, 9 czerwca 2000 r., dostęp: 16 czerwca 2026 r., <https://www.visegradfund.org/about-us/the-fund/agreement-on-the-establishment-of-the-international-visegrad-fund/>

¹³ Tamás Orbán, *The International Visegrad Fund in 30 Years of the V4* (Budapeszt: Danube Institute, 2021), s. 70.

¹⁴ Fundacja im. Wacława Felczaka, „Hatalmas érdeklődés, dupla annyi nyertes”, dostęp: 19 czerwca 2026 r., <https://wfa.hu/aktualitasok/hatalmas-erdeklodes-dupla-annyi-nyertes>

¹⁵ *Agreement Concerning the Establishment of the International Visegrad Fund*, 9 czerwca 2000 r., dostęp: 28 maja 2026 r., https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/uploads.mangoweb.org/shared-prod/visegradfund.org/uploads/2018/12/IVF_statute.pdf

5. Bezpieczeństwo: współpraca obronna i wymierne rezultaty

Jeżeli przyjmimy założenie niniejszego opracowania, zgodnie z którym jednym z mierników funkcjonalności formatu międzyrządowego jest to, czy dzięki współpracy wzrasta bezpieczeństwo państw i obywateli, to rezultaty współpracy obronnej V4 jednoznacznie potwierdzają, że format ten działa.

Współpraca obronna przynosi takie wymierne rezultaty, jak Grupa Bojowa UE V4 szybkiego reagowania, która w ostatniej dekadzie kilkakrotnie była stawiana w gotowości.¹⁶ Dobrze zorganizowane ciało kierownicze współpracy obronnej, określane jako Senior Body, tworzą wiceministrowie obrony lub sekretarze stanu ds. obrony czterech państw, co samo w sobie wykracza poza doraźne konsultacje polityczne i pokazuje, że w niektórych obszarach V4 regularna koordynacja nosi już cechy instytucjonalizacji.¹⁷ Obrona jest takim obszarem polityki sektorowej, w którym ukształtowały się powtarzalne, ustrukturyzowane formy współpracy eksperckiej.

6. Wspólne lub podobne cele polityczne

Najbardziej aktywnym okresem współpracy politycznej V4 w ostatniej dekadzie były lata 2017–2020. W Polsce rządziło wówczas Prawo i Sprawiedliwość (w Parlamencie Europejskim należące do frakcji Europejskich Konserwatystów i Reformatorów), na Węgrzech Fidesz–KDNP (wówczas Europejska Partia Ludowa), na Słowacji koalicja zdominowana przez Smer Roberta Ficy, a następnie Petera Pellegriniego (wówczas Socjaliści i Demokraci), w Czechach zaś ANO kierowane przez Andreja Babiša (wówczas ALDE). Partie czterech premierów należały do czterech różnych europejskich rodzin politycznych, co potwierdziło, że polityczne funkcjonowanie V4 nie jest ściśle związane z europejską polityką partyjną.

¹⁶ Visegrad Group, „V4 EU Battlegroup”, dostęp: 16 czerwca 2026 r., <https://www.visegradgroup.eu/cooperation/military-cooperation/v4-eu-battlegroup>.

¹⁷ Visegrad Group, „Defence Cooperation Structure”, dostęp: 16 czerwca 2026 r., <https://www.visegradgroup.eu/cooperation/defence>.

Najbardziej widocznym wspólnym działaniem politycznym był sprzeciw wobec nielegalnej migracji i obowiązkowych kwot migracyjnych, choć współpraca obejmowała także wiele innych kwestii. Przed posiedzeniami Rady Europejskiej regularne stały się odrębne konsultacje premierów V4, a w tym okresie odbyła się również największa liczba spotkań w formule V4+. Ich sens polegał na tym, że cztery państwa, działając wspólnie, mogły reprezentować nie tylko region, ale także własne interesy z większą wagą, niż gdyby czyniły to osobno.

Współpraca polityczna nie ograniczała się ponadto do szczebla premierów i ministrów, lecz przenikała również na niższe poziomy polityki zagranicznej i dyplomacji. Według rozmów kularowych prowadzonych z dyplomatami państw V4 delegowanymi do mocarstw, w tym okresie, gdy występowali wspólnie w imieniu czterech państw o możliwość spotkania z ministrami lub wysokimi urzędnikami, otrzymywali odpowiedź znacznie szybciej niż wtedy, gdy zwracali się osobno.

W późniejszym okresie zewnętrzne wyzwania były w stanie „wymuszać” działania V4 również wtedy, gdy między czterema państwami nie było już politycznej harmonii. Tak było na przykład w przypadku taniego ukraińskiego zboża zalewającego region w latach 2023–2024. Ostatnim istotnym wydarzeniem, które można interpretować jako niemal pełne polityczne współdziałanie V4, było nieuczestniczenie Czech, Słowacji i Węgier w unijnej pożyczce zbrojeniowej dla Ukrainy. Wszystko to wskazuje, że mimo różnic w ocenie wyzwań geopolitycznych, nawet o znaczeniu strategicznym, państwa regionu nadal w podobny sposób są narażone na skutki rywalizacji mocarstw ujawniające się w ich otoczeniu, co okresowo uwidacznia wspólne interesy, a tym samym tworzy przymus wspólnego działania albo przynajmniej możliwość, którą niezależnie od polityki należy bezwzględnie wykorzystać.

7. Czynniki wzmacniające funkcjonalność V4

Z powyższych rozważań wyłaniają się czynniki, które sprzyjają funkcjonowaniu V4 niezależnie od aktualnego poziomu współpracy politycznej:

- zwarte położenie geograficzne;
- położenie na pograniczu cywilizacyjnym oraz wspólne doświadczenia historyczne;

Ponadto:

- ograniczona liczba państw członkowskich;
- rosnące znaczenie doraźnych formatów międzyrządowych.

Zwarte położenie geograficzne

Region wyszehradzki należy pod względem geograficznym do wyjątkowo zwartych obszarów. Łączna powierzchnia czterech państw jest mniejsza niż powierzchnia Teksasu czy Francji i jedynie nieznacznie większa od powierzchni Hiszpanii. Odległość między dwiema najbardziej oddalonymi od siebie stolicami – Budapesztem i Warszawą – jest mniejsza niż odległość między Los Angeles a San Francisco w Kalifornii lub między Paryżem a Marsylią we Francji.

Sama zwartość geograficzna nie gwarantuje powodzenia współpracy, lecz znacząco obniża jej koszty oraz bariery techniczne. Krótsze odległości umożliwiają sprawniejsze połączenia logistyczne, częstsze kontakty biznesowe i polityczne oraz łatwiejszą integrację infrastrukturalną.

Pogranicze cywilizacyjne i wspólne doświadczenia historyczne

Położenie po tej samej stronie granicy cywilizacyjnej jest ściśle związane ze wspólnym doświadczeniem historycznym omówionym wcześniej. Cztery państwa Grupy Wyszehradzkiej były i pozostają położone na wschodnich rubieżach cywilizacji zachodniej, w sąsiedztwie cywilizacji prawosławnej i muzułmańskiej. Charakter pogranicza przejawia się nie tylko w wymiarze religijnym, ale także w innych wymiarach społecznych i kulturowych, np. wzdłuż linii Triest–Petersburg, przebiegającej w pobliżu wschodniej granicy V4, oddzielającej modele społeczne oparte na rodzinie małej i wielopokoleniowej. Linie te wyznaczają jednocześnie strefy ścierania się wpływów wielkich mocarstw.

Próba podjęta przez Moskwę w drugiej połowie XX wieku, polegająca na trwałym włączeniu regionu do własnej strefy wpływów, zakończyła się niepowodzeniem. Nie udało się bowiem trwale oderwać państw V4 od zachodniej przestrzeni cywilizacyjnej. Ani cywilizacja prawosławna, ani wcześniej cywilizacja muzułmańska, ani też komunizm nie stały się

dominującymi ramami cywilizacyjnymi regionu. Obecnie w państwach V4 szczególnie żywe debaty budzą nowe zjawiska społeczne i kulturowe pojawiające się w Europie Zachodniej.

Wszystko to wskazuje, że ewentualne spory i różnice polityczne między państwami regionu toczą się w ramach wspólnej przestrzeni cywilizacyjnej, której podstawowych cech nie zdołały trwale zmienić ani zewnętrzne projekty imperialne, ani wielkie eksperymenty ideologiczne XX wieku, ani – jak dotąd – eksperymenty ideologiczne XXI wieku.

Ograniczona liczba państw członkowskich

Regionalnym formatem współpracy środkowoeuropejskiej najczęściej przedstawianym jako konkurencyjny wobec V4 jest Inicjatywa Trójmorza. W porównaniu obu formatów jedną z niepodważalnych przewag V4 pozostaje niewielka liczba państw członkowskich. Podczas gdy Współpraca Wyszehradzka skupia cztery państwa, Inicjatywa Trójmorza obejmuje trzynaście pełnoprawnych państw członkowskich, a dodatkowo uczestniczą w niej partnerzy stowarzyszeni.

Na poziomie szczytów szefów państw lub rządów organizacja logistyki, zakwaterowania czy tłumaczeń nie stanowi jeszcze przeszkody niemożliwej do pokonania nawet w przypadku Trójmorza. Na poziomie ministerialnym, eksperckim, analitycznym czy obywatelskim różnica pomiędzy formatem czteropaństwowym a wielopaństwowym staje się jednak bardzo wyraźna. Wydarzenia organizowane przez V4 są relatywnie łatwe i niedrogie do przeprowadzenia. Ta łatwość zarządzania wynikająca ze skali wyraźnie sprzyja praktycznej współpracy.

Rosnące znaczenie doraźnych formatów międzyrządowych

Powszechnie obserwowane, niezależne od orientacji politycznej niezadowolenie z funkcjonowania instytucji Unii Europejskiej, powolność unijnego procesu decyzyjnego oraz nasilająca się rywalizacja mocarstw sprzyjają formatom elastycznym, które nie budują rozbudowanej biurokracji, lecz są zdolne do szybkiej koordynacji politycznej.

8. Czynniki osłabiające funkcjonalność

Nadmierne oczekiwania

Współpracy Wyszehradzkiej nie należy postrzegać jako modelu głębokiej integracji, wspólnego bloku polityki zagranicznej ani samodzielnego bieguna geopolitycznego. Gdy formułowane są wobec niej takie oczekiwania, niemal nieuchronnie pojawiają się obszary, które można wskazać jako dowód jej rzekomej nieskuteczności. V4 funkcjonuje najlepiej wtedy, gdy oczekuje się od niej tego, do czego została powołana: koordynacji, konsultacji, okazjonalnych wspólnych działań oraz współpracy sektorowej.

Wpływ cykli polityki wewnętrznej

Napięcia międzyrządowe pomiędzy Polską i Węgrami w latach 2022–2026 pokazały, że pogorszenie relacji w jednej z najważniejszych osi współpracy V4 wpływa na funkcjonowanie całego formatu. Gdy przedstawiciel władz jednego państwa członkowskiego staje się również łatwo identyfikowalnym przeciwnikiem w polityce wewnętrznej innego państwa V4, współpraca instytucjonalna może ulec ograniczeniu.

Jest to szczególnie widoczne w przypadku rotacyjnej prezydencji, ponieważ organizowane przez nią wydarzenia, szczyty i deklaracje mogą w takich okolicznościach przestać być postrzegane wyłącznie jako fora współpracy regionalnej i stać się odbiciem konfliktów polityki wewnętrznej państw członkowskich.

9. Czynniki mieszane: instytucjonalizacja

Poziom instytucjonalizacji jest w przypadku V4 jednocześnie czynnikiem wzmacniającym i osłabiającym. Niski stopień instytucjonalizacji zwiększa elastyczność, ponieważ nie powstają sztywne struktury, które mogłyby zostać rozsadzone przez różnice polityczne. Jednocześnie jednak osłabia format ze względu na ograniczoną liczbę instrumentów zdolnych do systemowego zachęcania państw członkowskich do wspólnego działania.

Stabilne funkcjonowanie Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego potwierdza, że w niektórych obszarach warto rozważyć pogłębienie instytucjonalizacji współpracy sektorowej. Doświadczenia ostatnich lat wskazują, że szczególnie zasadne byłoby rozważenie tego w obszarach obronności, rolnictwa oraz migracji.

Wnioski

Współpracy Wyszehradzkiej nie można uznać ani za stale pogłębiający się projekt integracyjny, ani za bieżący sojusz polityczny. Intensywność jej funkcjonowania cyklicznie wzrasta i maleje. Choć poziom tej intensywności w znacznym stopniu zależy od politycznej harmonii pomiędzy aktualnymi rządami państw uczestniczących, jej trwałość wspierają czynniki strukturalne wykraczające poza bieżące relacje polityczne.

Zwarta geografia regionu, wzajemne powiązania gospodarcze, wspólne doświadczenia historyczne, kontakty kulturalne oraz wspólne interesy w dziedzinie bezpieczeństwa i rolnictwa uruchamiają mechanizmy współpracy również wtedy, gdy format obciążony jest konfliktami politycznymi. Specyfika Współpracy Wyszehradzkiej polega właśnie na tym, że niski stopień instytucjonalizacji jednocześnie ogranicza jej możliwości, ale dzięki zapewnianej przez niego elastyczności stabilizuje również jej funkcjonowanie.

Przyszłość V4 prawdopodobnie nie prowadzi w kierunku głębszej integracji środkowoeuropejskiej, lecz ku utrzymaniu elastycznego formatu koordynacyjnego, który w określonych obszarach nadal będzie zdolny do uzgadniania stanowisk państw członkowskich, organizowania wspólnych działań oraz okresowego wypracowywania politycznej synchronizacji.

Paradoks trwałości V4 polega właśnie na tym, że jej niski poziom instytucjonalizacji ogranicza zdolność do tworzenia głębokiej integracji, ale jednocześnie ta sama elastyczność czyni ją odporną na konflikty polityczne. Grupa Wyszehradzka przetrwała ponad trzy dekady nie dlatego, że w każdym okresie była silna, lecz dlatego, że potrafiła przetrwać również okresy słabości.

Węgiersko-Polski Instytut Wolności